

d'Urgell porta una variant reveladora: *versal* (grafada *uersall*), que amb tot i ser inacceptable com a amètrica, devia ser forma acceptada com a equivalent, i aquesta ens donà la clau de l'explicació etimològica completa: encreuament de *venal*, sí, que també pot 5 prendre figuradament aqueix matís ('el qui es ven' > 'el qui canvia de conviccions'), però l'encreuament fou amb el ll. *VERSATILIS* ben clàssic en el sentit de «qui se plie à tout» (també fou clàssic *versabilis*, i fins *versalis* fou llatí, si bé tardà i partint d'una altra acc. de 10 *versari*).

Així s'expliquen totes les variants i matisos del mot: *vernassal* (amb metàtesi de la *r* de *venarsal*), i *venassal* en Folquet de Lunel i altres trobadors coneguts si bé no tan clàssics com Bornelh: Blacasset i G. de Cervera, on *-ss-* pot resultar de la reducció de *RS* tal com 15 *veassar* de *VERSARE*; així quasi totes les formes provenen clarament del grup *-RS-* etimològic, si bé *venensal* degué sofrir la influència de *vendent* «vendeur» (*TdF*), *vendal* (oc. ant., Limoges, *PSW*), *vendicion* (*PDPF*), i si *vendensa* no sembla estar documentat en oc., hi ha fr. *vendance* l'a. 1507 i *venençon* en un text orleanès de 1275 (*FEW* xiv, 232b7f.). És evidentment errònia l'etimologia d'Appel (*ASNSL* xcvi, 187), a base d'un derivat forjat *VERN-ACI-ALIS*,¹ només fundada en la variant secundària *vernassal*, pròpia de trobadors molt tardans i de tercer ordre (veg. Rayn. i *PSW*): mot que derivaria del ll. *VERNA* 'esclau', de sentit ben allunyat i d'escassíssima o nul·la descendència romànica.

1 Abans que el mot merament fabricat que suposa 30 Appel, encara fóra menys audaç suposar que resultés de l'encreuament de *venal* amb un mot verament existent en llatí vulgar *bessalis* 'de vil preu', usat per Petroni, en la *Cena Trimalch.*, 58.5, ed. 1964, p. 60, i Heraeus, *Die Sprache des Petronius*, 146. 35 Però és clar que val més atènyer-se, com indico, als mots documentats en la llengua d'oc i les altres romàniques.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: 40 *vendre's les rialles*, *vendre's l'alegria*, *vendre's l'humor*, *vendre's*, *vené*, *veni*, *veneren*, *vengué*, *vena*, *venga*, *vengui*, *vendré*, *vengut*, *venut*, *venet*, *veneda*, *venre*, *venia*, *veneua*, *venecia*, *venecie*, *veneue*, *venedor*, *venedora*, *venedís*, *venedures*, *venent*, *vendeire*, *venedoria*, *vendoria*, *venderia*, *venendaria*, + *venrella*, *la venuda*, *vendició*, *venda*, *véndua*, *ventia*, *Venta del Petit*, *V. del Regadiu*, etc., *Les Ventes*, *revendre*, *revenedor*, *revenedriu*, *revenda*, *revendaire*, *revenedoria*, *reventeria*, *revenedís*, *malvendre*, *retrovendre*, *retrovendendo*, *retrovendició*, *retrovenda*, *carvendre*, *venal*, *traure venal*, *treure a venal*, *a venal*, *tenir venal*, *haver venal*, *venalitat*, *vendible*, *vendable*, *venable*, *menable*, *toro manable*, *venansal*, *venertzal*, *-a(r)sal*, *vernassal*.

Venema, *venemador*, *venemar*, *V. vereina* (VI) *Venenifer*, *venenós*, *-nosita*, *V. veri*. *Venent*, *V. vendre* *Venera*, del castellà *venera* (*VENEREA*, *DECH* v, 808a53)

VENERAR, pres del ll. *venērari* id. □ 1.ª doc.: c. 1460.

«... Com diu Sant Pau, / més val casar / que no cremar / ... / mas sols casar / per venerar / lo sacrament / ... / per seus haver; / de la muller, / fills successos / ...», JRoig (*Spill*, 10192). Encara que ja el registren el Busa-N. («venerar e onrar: observare») i 5 CROs («honrar, dar culto a los santos u a las cosas que son sagradas» 1764, p. 330), més corrents han estat sempre els

DERIV.: *Venerable* [1388, BMetge]: «Griselda ... algú no pogue jutjar que fos nodrida en casa de pastor, sinó en algun palau imperial: tant era cara e venerable envers tots; e a penes coneguera hom ... que fos filla de Janicola: tanta era la honestat de la sua vida, e la noblea de les sues costumes e la dolçor de les sues paraules», *Valter e Gri*. (*NCL* x, 25.24). I solien usar-lo com a títol preposat a honor de ciutadans de categoria: «aquest dia partí de la present ciutat lo venerable En Rafel Cervera, notari e síndic de la ciutat» 1499, *Ardits* III, 179 (i novament pp. 181 i 182); *DTO*. 1647; *venerabilitat*, *Dag. Veneració*: ja figuraria en *Curial e G.*, segons *AlcM*, i en Miquel Pèrec (1510); «v.: observantia, cultus, suspectatio» Busa-N. 25 *Venerador* [Lab.]. *Venerand* [-ando, 1629, *DAG*].

De la mateixa arrel llatina és *venia* 'favor, gràcia', 'perdó', 'permís', d'on es manlevà el cat. *venia*, usat antigament sobretot amb el sentit de 'perdó, disculpa', o oscil·lant entre aquest sentit i el de 'demanda de disculpa': «fon determenat que fossen admesos ... per ço com han feta *venia* de lur errada en poder dels honorables consellers» a. 1439 (*Ardits* I, 328); «per ço <com> no poria star de satisfèr al que la Celsitut Vra. ha dit, que nosaltres som de més dignitat e excel·lència, dic, ab *venia* e perdó tostemps parlant que no us atorgaria tal conclusió ...», JoMartorell (*Ag.* II, 331); «*venia* o perdó: impunitas, *venia*, indulgentia», JnEsteve (*LiEleg.*, t-3-3). «Denant totes les dones ne demanà perdó e *venia*», Lluall (*Blanq.* ed. 1914, 101).

Des d'aquest significat es passava al sentit de 'acte de reverència, genuflexió': «e fé inclinadà *venia* al autar», *Vides Ross.*, 230r2 (trad. «ante altar reverenter se inclinans» 705.3); acció també documentada en b. ll. (Du C.), en oc. ant. (*Sant Doucelina*, *PSW*), en el cast. d'Amèrica, i avui en el Maestrat: «un cavaller ... / gallardejant ... / va a Seidia *venia* a fer: / la Sultana ... / mal desfreça / l'afany ab que s'interessa / pel ros cristià cavaller», GaGirona (*Seidia*, 105); en el *L. de les Dones* d'Eiximenis sembla estar entre això i l'acc. 'demanda de perdó religiós': «la primera guàrdia de la bona donzella ... fer *venies* e altres coses plazents a Déu» (*DAG*). Entre pagesos valencians és popular: «ena *venia* dels llauradors ...» 'amb llur consentiment' Onda (1961).

55 *Venial*, ja antic com a adjectiu, distingint el pecat venial del pecat mortal, ja en Lluall i en Jaume I. «N. Sr. ... feya ns tanta de gràcia e de mercè, que per pecadors que Nós fóssem de peccats mortals ni de *venials*, no volc que Nós presésem onta ...» (§ 1, 60 *Ag.*, 49); «flor de *venial*», veg. *revenir* (*VENIR*);